

ผลของการยึดและริบทรัพย์สิน

ดังได้กล่าวมาแล้วเบื้องต้นว่าบทบังคับของกฎหมายศุลกากร เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลนั้น กฎหมายได้ให้อำนาจทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ ในการใช้กฎหมายดังกล่าว เพื่อผลแห่งการป้องกันและปราบปรามการหลีกเลี่ยงค่าภาษีอากรและศิวบทกฎหมาย บทบังคับอย่างหนึ่งที่ให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหาร ในการใช้กฎหมาย ได้แก่ การยึดทรัพย์สินของบุคคลอื่น เป็นทรัพย์สินที่จะพึงริบ ทรัพย์สินที่ยึดไว้ นี้ ก็จะกลายเป็นของกลางในคดีศุลกากร อันเป็นอำนาจของฝ่ายบริหาร ในการยึดทรัพย์สินของบุคคลก่อนที่จะมีคำสั่งและคำพิพากษาของศาล การยึดทรัพย์สินกรณีนั้นนอกเหนือไปจากการยึดเพื่อเป็นพยานหลักฐานแห่งคดีแล้ว ของกลางที่ยึดไว้ เช่นนี้อาจมีผลทำให้กรรมสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลโอนหรือโอนไปโดยผลของกฎหมายได้ โดยให้ถือว่าทรัพย์สินที่ยึดไว้นี้เป็นสิ่งที่ไม่ใช่เจ้าของ และให้ตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งผลของกฎหมาย เช่นว่านี้ จะเกิดผลเมื่อเป็นกรณีที่ไม่ปรากฏตัวผู้ต้องหาในคดี หรือเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาในคดีมิใช่เจ้าของที่แท้จริงแห่งทรัพย์สินที่ยึดไว้ นั้น สำหรับกรณีที่ปรากฏตัวผู้ต้องหา เจ้าหน้าที่ผู้จับกุมจะทำการบันทึกสอบสวนเบื้องต้นตามหลักบันทึกสอบสวนที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ ๑๒) พุทธศักราช ๒๔๘๗ โดยคณะรัฐมนตรีได้วางระเบียบปฏิบัติการตามมาตรา ๑๒ ลงนามโดยจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๗ ถ้าหากสอบสวนได้ความว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริงในคดีศุลกากร และเป็นเจ้าของทรัพย์สินของกลางเมื่อผู้ต้องหาประสงค์จะยกเลิกกระงับคดีในชั้นศุลกากรจะต้องทำค้ำความบัพัญญัติมาตรา ๑๐๒, ๑๐๒ ทวิ แห่ง พ.ร.บ.ศุลกากร พ.ศ. ๒๔๖๕ สำหรับของกลางผู้ต้องหาต้องยินยอมยกให้เป็นของแผ่นดิน คดีเป็นอันระงับ อันเป็นกระบวนการที่ฝ่ายบริหาร ใช้อำนาจถึงตุลาการ แต่สำหรับกรณีที่ผู้ต้องหาอันเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่เป็นของกลางไม่ชำระค่าความตกลงระงับคดี ก็ดำเนินการตามกระบวนการดำเนินสู่การพิจารณาของฝ่ายตุลาการต่อไป

ส่วนการใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการหรือศาล ได้แก่ การมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สิน ทรัพย์สินที่ริบนี้อาจมีการยึดหรือนำมาเป็นของกลางในการพิจารณาคดีแล้ว หรือ อาจมีการยึดภายหลังที่ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ริบก็ได้ คำสั่งหรือคำพิพากษาของ

ศาลที่ให้มีผลทำให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน นับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษา เป็นการตัดกรรมสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลโดยทันที ไม่ว่าจะ เป็นคดีที่ปรากฏตัวผู้ต้องหาหรือ ไม่ก็ตาม และไม่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นจะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิในทรัพย์สินที่รับนี้หรือไม่ก็ตาม แต่การให้ตกเป็นของแผ่นดินโดยคำพิพากษาของศาลนี้ เป็นการไม่เค็ดชาก เจ้าของกรรมสิทธิที่แท้จริงอาจร้องคัดค้านและขอคืนทรัพย์สินเช่นว่านี้ได้ ถ้าเจ้าหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกฎหมาย

นอกจากการตกเป็นของแผ่นดินโดยผลของกฎหมาย หรือโดยผลของคำพิพากษาของศาลแล้ว อีกกรณีหนึ่ง ก็ได้แก่ การทำความตกลงระงับคดี โดยการยกทรัพย์สินอันพึงจะรับนี้หรือของกลางในคดีให้เป็นของแผ่นดิน โดยนัยแห่งมาตรา ๑๐๒ พ.ร.บ.ศุลกากร พ.ศ. ๒๔๖๕ และผู้ที่จะทำความตกลงระงับคดีโดยการยกทรัพย์สินเช่นว่านี้ให้เป็นของแผ่นดินจะต้องเป็นผู้ต้องหาที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงเท่านั้น*

๑. ตกเป็นของแผ่นดินโดยคำสั่งศาล

เมื่อศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้รับทรัพย์สินแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นการรับทรัพย์สินโดยเค็ดชากหรืออยู่ในดุลยพินิจของศาลก็ตาม ผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลที่ให้รับทรัพย์สินจะมีผลตามบทบัญญัติมาตรา ๓๕ แห่งประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่าทรัพย์สินที่รับนั้นจะเป็นของกลางในคดีความผิดทางอาญาหรือคดีความผิดทางศุลกากร หรือคดีความผิดใดก็ตาม

มาตรา ๓๕ "ทรัพย์สินซึ่งศาลพิพากษาให้รับให้ตกเป็นของแผ่นดิน แต่ศาลจะพิพากษาให้ทำให้ทรัพย์สินนั้นใช้ไม่ได้ หรือทำลายทรัพย์สินนั้นเสียก็ได้"

ตามบทบัญญัติของมาตรา ๓๕ นี้ เห็นได้ชัดว่า เมื่อศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้รับทรัพย์สินของบุคคลใดแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นจำเลยในคดีหรือบุคคลภายนอกก็ตาม (ที่ไม่สามารถหรือมีสิทธิยื่นคำร้องขอคืนทรัพย์สินที่ถูกรับได้) กรรมสิทธิในทรัพย์สินนั้นจะเปลี่ยนมือจากบุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิเดิมโอนมาเป็นของรัฐหรือของแผ่นดินทันที^๒ โดยผลของคำ

* ประพันธ์ เนกรนพรัตน์, คำบรรยายกฎหมายศุลกากร, หน้า ๓๔๑ - ๓๔๒

^๒ จิตติ กิ่งศรีพิทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค ๑ ตอน ๑, หน้า

พิพากษาหรือคำสั่งศาลนี้ ไม่ว่าเจ้าของกรรมสิทธิจะยินยอมหรือมีเจตนาที่จะระงับการ
ครอบครองหรือไม่ก็ตาม กล่าวได้ว่าคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สินนี้ เป็นการลงโทษ
บุคคลในคำทรัพย์สินทำให้บุคคลสูญเสียความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิในทรัพย์สินที่สั่งให้ริบ
นี้ทันที ทำให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดินโดยคำสั่งศาลหรือคำพิพากษาศาลชั้นเป็น
บทบัญญัติในเรื่องการตัดสินทรัพย์สินของบุคคลก่อนข้างเค็ชชาก

นอกจากศาลจะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สินแล้ว ศาลก็อาจจะมีคำสั่ง
หรือคำพิพากษาให้ทำให้ทรัพย์สินนั้นไร้ประโยชน์ หรือทำลายทรัพย์สินนั้นเสีย เพราะเมื่อศาล
มีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สินของบุคคลใดแล้ว ก็จะเป็นการตัดกรรมสิทธิในตัว
ทรัพย์สินที่บุคคลมีอยู่ให้ตกหรือโอนเป็นของรัฐทันที ทั้งนี้ศาลก็มีอำนาจที่จะสั่งให้ทำให้ทรัพย์สิน
นั้นไร้ประโยชน์หรือทำลายทรัพย์สินนั้นเสีย เช่น ทรัพย์สินคานมาครา ๒๕๐ เงินตราปลอม
มาครา ๒๐๗๗ เครื่องหมายการค้าปลอม มาครา ๓๐๗๒ เกี่ยวกับวัตถุที่มีข้อความหมิ่นประมาท
หรือ มาครา ๒๕๗ วัตถุลามก เป็นต้น

เมื่อศาลได้มีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สิน กรรมสิทธิในทรัพย์สินของ
บุคคลโอนมาเป็นของแผ่นดินทันที ทั้งนี้กล่าวมาแล้วนั้น บุคคลก็จำต้องส่งมอบทรัพย์สินให้เป็น
ของรัฐ ในกรณีที่สองกลางหรือทรัพย์สินที่ศาลพิพากษาให้ริบนี้มีใครอยู่ในอำนาจยึดหรืออยู่ใน
ความรักษาของเจ้าพนักงานหรือของกรมในรัฐบาล ศาลก็มีอำนาจที่จะบังคับให้บุคคลส่งมอบ
ทรัพย์สินดังกล่าวนี้ไว้แก่ความบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญามาตรา ๓๗ ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา ๓๗ ถ้าผู้ใดศาลสั่งให้ส่งทรัพย์สินที่ริบไม่ส่งภายในเวลาที่ศาลกำหนด
ให้ศาลมีอำนาจสั่งบังคับต่อไปนี้

- (๑) ให้ยึดทรัพย์สินนั้น
- (๒) ให้ชำระราคาหรือสั่งยึดทรัพย์สินอื่นของผู้ขึ้นคดีชำระค่าจำคุก หรือ
- (๓) ในกรณีที่ศาลเห็นว่า ผู้นั้นจะส่งทรัพย์สินที่สั่งให้ส่งไปส่งให้แก่คนไม่ส่งหรือชำระราคา
ทรัพย์สินนั้นไปให้แก่ใครๆ ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งผู้นั้นไว้จนกว่าจะปฏิบัติตามคำสั่ง แต่ไม่เกิน
หนึ่งปี นับแต่ภายหลังปรากฏแก่ศาลเอง หรือโดยคำเสนอของผู้ขึ้นคดีว่า ผู้นั้นไม่สามารถ
ส่งทรัพย์สินหรือชำระราคาได้ ศาลจะสั่งให้ปล่อยตัวผู้นั้นไปก่อนครบกำหนดก็ได้

* เรื่องเดียวกัน

กรณีนี้จะเป็นกรณีที่ทรัพย์สินที่ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ริบไม่อยู่ในอำนาจยึดหรือความริบของเจ้าพนักงาน ก็คงมีการบังคับคดี โดยศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ส่งทรัพย์สินภายในเวลาที่กำหนด ผู้ที่ศาลจะสั่งให้ส่งทรัพย์สิน ก็คือผู้ที่จะต้องริบโทษตามคำพิพากษาหรือจำเลยนั่นเอง แม้ว่าทรัพย์สินที่สั่งให้ริบนั้นจำเลยไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ก็ตาม แต่ศาลก็ต้องบังคับเอาจากจำเลย เนื่องจากศาลไม่มีอำนาจที่จะไปยังบังคับกับผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ แม้ว่าจะรู้เห็นเป็นใจหรือไม่ก็ตาม เพราะผู้นี้แม้ใช้ผู้ดองโทษจึงไม่อยู่ในฐานะที่ศาลจะออกคำสั่งบังคับการลงโทษโดยให้เขานำทรัพย์สินมาส่งศาลได้ ดังนั้นเมื่อศาลมีคำสั่งให้จำเลยปฏิบัติแล้ว จำเลยหรือผู้ที่ได้รับโทษไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลภายในกำหนด ศาลก็มีวิธีที่จะบังคับต่อไปคือ

๑. ให้ยึดทรัพย์สินนั้น ทรัพย์สินที่ศาลสั่งริบนี้ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนกับใครจะเป็นของจำเลยผู้ดองโทษหรือบุคคลอื่นก็ตาม ศาลมีอำนาจยึดได้ทั้งสิ้น* ส่วนการร้องคัดค้านหรือขอคืนทรัพย์สินเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาอีกต่อไป

๒. ถ้าหากยึดทรัพย์สินนั้นไม่ได้ หรือมีเหตุอันควรที่ไม่อาจจะยึดทรัพย์สินนั้นได้ ศาลก็มีอำนาจให้จำเลยผู้ดองโทษชดเชยราคา หรือยึดทรัพย์สินอื่นชดเชยราคาแทน ทรัพย์สินอื่นที่จะยึดเพื่อชดเชยราคาแทนจะต้องเป็นทรัพย์สินของจำเลยผู้ดองโทษ ถูกศาลพิพากษาให้ริบทรัพย์สินเท่านั้น เมื่อจำเลยไม่อาจที่จะส่งทรัพย์สินที่ศาลสั่งให้ริบนั้นได้ ศาลก็อาจจะยึดทรัพย์สินอื่นของจำเลยชดเชยราคาแทนจนเต็ม เช่น ทรัพย์สินที่ศาลสั่งให้ริบ จำเลยขายไปหมดก่อนแล้วก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา เมื่อศาลพิพากษาให้ริบก็ตีราคาในทรัพย์สินที่ขายไปแล้วนั้นบังคับคดีต่อไป ให้จำเลยชดเชยราคาแทนได้หรือแม้เป็นทรัพย์สินที่ส่งออกไปนอกราชอาณาจักรแล้ว เมื่อศาลพิพากษาให้ริบ ศาลก็ตีราคาและบังคับตามวิธีการที่กำหนดไว้ได้**

๓. ศาลอาจกักขังจำเลยไว้ เพื่อให้จำเลยปฏิบัติตามคำสั่งศาล เนื่องจากศาลเห็นว่าทรัพย์สินที่ศาลสั่งให้ริบนั้น จำเลยสามารถส่งทรัพย์สินที่ศาลสั่งให้ส่งได้ แต่ไม่ส่งหรือในกรณีที่ชำระราคาทรัพย์สินที่ศาลสั่งให้ริบนั้น จำเลยสามารถจะชำระราคาชดเชยได้

* เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔๕ - ๔๔๖

** เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔๕ - ๔๔๖

แต่ไม่ชำระ เป็นกรณีที่ว่าเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ศาลก็อาจมีคำสั่งให้กักขังจำเลยไว้จนกว่าจำเลยจะปฏิบัติตามคำสั่งศาล แต่อย่างไรก็ดีการกักขังนี้ทำได้ไม่เกิน ๑ ปี และเป็น การกักขังเพื่อให้จำเลยปฏิบัติตามคำสั่ง ไม่ใช่เป็นการกักขังแทนราคาทรัพย์สินเหมือนอย่าง กักขังแทนค่าปรับ แม้จะกักขังไปแล้วศาลก็มีอำนาจที่ยึดทรัพย์สินที่สั่งให้ริบนั้นได้ หรือให้ ชดเชยหรือยึดทรัพย์สินอื่นเพื่อชดเชยราคาแทนให้เต็มตามจำนวนที่สั่งให้ริบนั้นอีกก็ได้ ใน ระหว่างกักขังนี้ศาลอาจปล่อยตัวผู้นั้นไปก่อนครบกำหนดหรืออาจปล่อยไปก่อนที่ผู้นั้นจะได้ปฏิบัติ ตามคำสั่งศาล เนื่องจากศาลเห็นว่าผู้นั้นไม่สามารถส่งทรัพย์สินหรือชำระราคาได้ โดย คำเสนอของผู้นั้นเอง หรือบุคคลอื่นใดก็ตาม หรือจะปรากฏแก่ศาลเองก็ตาม*

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สินในคดีที่ได้มีการ กระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว ศาลมีอำนาจที่จะริบทรัพย์สินนั้นได้ แม้กรรมสิทธิในทรัพย์สิน ที่จะริบได้โอนเปลี่ยนมือไปยังบุคคลอื่น ภายหลังจากกระทำความผิดก่อนศาลพิพากษา แต่การ บังคับคดีนั้นศาลก็ต้องบังคับเอาจากจำเลยผู้กระทำความผิดเท่านั้น ซึ่งเป็นผู้ถูกลงโทษในคดี ที่กระทำความผิดนี้ เพราะคำพิพากษาให้ริบทรัพย์สินเป็นการลงโทษบุคคลอย่างหนึ่งตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔ ดังนั้นย่อมจะลงโทษได้เฉพาะผู้กระทำความผิด จะลงโทษ ผู้ที่ไม่ได้กระทำความผิดด้วยไม่ได้ คำพิพากษาของศาลจะไปบังคับเอากับบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ จำเลยผู้กระทำความผิดและต้องโทษหาได้ไม่ เพียงแต่ถ้าเขารู้เห็นเป็นใจในการกระทำผิด เขาก็ไม่มีสิทธิที่จะมาขอริบทรัพย์สินคืน หรือไม่มีสิทธิที่จะร้องคัดค้านว่าทรัพย์สินนั้นไม่ใช่ของ จำเลยเท่านั้น ทว่าเหตุนี้เมื่อกรรมสิทธิในทรัพย์สินที่จะริบได้โอนเปลี่ยนมือไปยังบุคคลอื่น แล้ว เมื่อศาลพิพากษาให้ริบทรัพย์สินเช่นนั้น การบังคับคดีก็ต้องใช้วิธีให้ชดเชยราคาหรือ ยึดทรัพย์สินอื่นเพื่อชดเชยราคาแทนตามมาตรา ๓๗ (๒), (๓) แห่งประมวลกฎหมายอาญา เท่านั้น จะไปบังคับคดีด้วยวิธียึดทรัพย์สินตามมาตรา ๓๗ (๑) หาได้ไม่ (เว้นแต่ทรัพย์สินที่มี ลักษณะเป็นความผิดอยู่ในตัวเอง คือ มีไว้เป็นความผิด ถ้าหากเป็นเช่นนั้นก็สามารถยึดได้) เนื่องจากทรัพย์สินที่จะยึดนั้นโอนเป็นของบุคคลอื่นแล้ว ก่อนที่จะตกเป็นของแผ่นดิน เป็นการ โอนก่อนที่จะมีคำพิพากษาของศาล ถ้าหากจะห้ามมิให้ทรัพย์สินที่ได้ใช้กระทำความผิดนั้น โอนแก่บุคคลอื่นไม่ได้ ก็จะเป็นการตั้งกรณีทรัพย์สินนอกพาณิชย์ขึ้นมาอีกโดยไม่มีกฎหมายห้าม

* เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔๔ - ๔๔๖

โอนโดยชัดแจ้ง* แต่ถ้าเป็นการโอนทรัพย์สินที่ภายหลังได้มีคำพิพากษาให้ริบแล้ว กรรมสิทธิ
ในทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินไปแล้วนับแต่มีคำพิพากษา ทั้งนี้ ทรัพย์สินนั้นก็ไม่สามารถ
ที่จะโอนขาย จำหน่าย หรือแลกเปลี่ยน หรือทำประการใด ๆ เพื่อเปลี่ยนกรรมสิทธิไปยัง
บุคคลอื่นได้เพราะทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินแล้ว จึงโอนไม่ได้ตามหลักทั่วไปในเรื่องการ
โอนกรรมสิทธิแม้ว่าในบางกรณีอาจมีการโอนทรัพย์สินไปยังบุคคลภายนอกภายหลังที่ศาลมีคำ
พิพากษา ศาลก็สามารถที่จะบังคับแก่ทรัพย์สินที่โอนไปนั้นได้ ผู้รับโอนย่อมไม่ไ้กรรมสิทธิ
ในทรัพย์สินแก่ประการใด เป็นไปตามหลักกฎหมายที่ว่า "ผู้รับโอน ไม่มีสิทธิไปกว่าผู้โอน"

คำพิพากษานี้ฎีกาที่ ๕๓๒/๒๕๑๓ ง. เจ้าชื้อรูดยนต์มาบรรทุกไม้ ดึกค้อพระราชบัญญัติป่าไม้
พนักงานสอบสวนให้ ง. รัชชวรูดยนต์ไว้ในระหว่างคดี ศาลพิพากษาบริบูรณ์แล้ว ง. รับโอน
รณมาจากผู้ให้เจ้าชื้อแล้วโอนคชไปยง ส. กรรมสิทธิในรดตกเป็นของแผ่นดินแล้ว ง. โอน
รดนี้ไม่ได้ ส. รับโอนไว้โดยไม่สุจริต ส. จะร้องขอรับรดคืนไม่ได้

๒. ตกเป็นของแผ่นดินโดยผลของกฎหมาย

ตามหลักกฎหมายศาลฎีกากระทรวงมหาดไทยที่ ๒๔ แห่ง พ.ร.บ. ศาลฎีกา พ.ศ.
๒๔๖๔ จะมีผลให้ทรัพย์สินที่ยึดไว้ นั้นตกเป็นของแผ่นดินโดยผลของกฎหมายเมื่อครบตามกำหนด
ระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยมิต้องฟ้องร้องหรือดำเนินการพิจารณาในชั้นศาล แต่อย่างไร
ก็ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๔ วรรคสองซึ่งบัญญัติว่า

"สิ่งที่ยึดไว้ นั้น ถ้าเจ้าของหรือผู้มีสิทธิไม่มายื่นคำร้องเรียกเอาภายในกำหนดหกสิบวัน
สู่เจ้าพนักงานพินาศที่ใช้ในการกระทำผิด สามสิบวันสำหรับสิ่งอื่น นับแต่วันที่ยึด ให้ถือว่าเป็น
สิ่งที่ไม่มีการฟ้องและให้ตกเป็นของแผ่นดิน"

ตามธรรมชาติของทั้งหลายที่เป็นทรัพย์สินหรือสิ่งของที่ได้มาไว้ใช้หรือเกี่ยวเนื่อง
กับการกระทำผิดโดยประการใด ๆ อันเป็นสิ่งที่พึงต้องริบนั้นย่อมต้องมีเจ้าของ เช่น
ของลักลอบหนีศาลฎีกาก็ดี พานะที่ใช้ในการกระทำผิดความผิดก็ดี ย่อมมีผู้เป็นเจ้าของอย่าง
แน่นอน การที่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ยึดมาโดยอำนาจตามมาตรา ๒๔ เป็นการยึดถือไว้ตาม
กฎหมายเพื่อปราบปรามผู้กระทำความผิดไว้ดังกล่าวจึงไม่สามารถตกเป็นของกรมในรัฐบาล
หรือพนักงานเจ้าหน้าที่โดยอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ตามหลักการ

* จิตติ กิ่งศรีพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค ๑ ตอนที่ ๖, หน้า

กรมการปกครอง* มาตรา ๑๐๘๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

"บุคคลใดครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นไว้โดยความสงบและโดยเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ใดครอบครองติดต่อกันเป็นเวลาสิบปี ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ใดครอบครองติดต่อกันเป็นเวลาห้าปีไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นได้กรรมสิทธิ์"

หลักการตามมาตรา ๒๔ วรรคสองนี้ มีข้อที่ควรจะศึกษาพิจารณา ดังนี้

๒.๑ ผู้ที่มาร้องเรียกเอาสิ่งที่ยึดไว้ตามมาตรา ๒๔ นี้

จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ถูกยึดนั้นเองหรือเพียงแต่เป็นผู้มีสิทธิในทรัพย์สินนั้นก็สามารถมาร้องเรียกเอาได้ กฎหมายศาลากรตามมาตรา ๒๔ นี้ ไม่ใช่จำกัดหรือบัญญัติไว้เคร่งครัดว่าจะต้องเป็นเจ้าของเท่านั้น ซึ่งจะเป็นการแตกต่างกับประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑๖ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๒๗ วรรคหนึ่ง ที่มีบัญญัติว่า จะต้องเป็นคำว่า "เจ้าของ" เท่านั้น จึงจะมีสิทธิยื่นคำเสนอต่อศาลหรือมีสิทธิเรียกเอาทรัพย์สินที่ยึดไว้คืน

ตามแนวคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกาตามภาคินธ์ พ.ศ. ๒๔๒๐ เรื่อง การตีความตามมาตรา ๒๔ มาตรา ๑๐๖ และมาตรา ๑๐๘ แห่งพระราชบัญญัติศาลากร พุทธศักราช ๒๔๖๔ ตามหนังสือกระทรวงการคลังที่ กก. ๐๖๐๕/๑๔๓๐ ลงวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๔๒๐ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ขอให้พิจารณาให้ความเห็นในปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นคำร้องขอคืนของกลางที่เจ้าหน้าที่ศาลากรยึดไว้ตามมาตรา ๒๔ แห่งพระราชบัญญัติศาลากร พุทธศักราช ๒๔๖๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติศาลากร (ฉบับที่ ๑๒) พ.ศ. ๒๔๘๗ ว่า

๑) การยื่นคำร้องขอคืนของกลางที่เจ้าหน้าที่ศาลากรยึดไว้ตามมาตรา ๒๔ นั้น ถ้าผู้ยื่นคำร้องมิใช่เจ้าของของกลาง การยื่นคำร้องดังกล่าวจะต้องมีหนังสือมอบอำนาจของเจ้าของแนบคำร้องไปในขณะที่ยื่นหรือไม่

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ให้ความเห็นว่า การยื่นคำร้องขอคืนของกลางตามมาตรา ๒๔ ดังกล่าวนี้ไม่จำเป็นต้องยื่นซึ่งไม่ใช่เจ้าของสินค้าต้องแนบมอบอำนาจในขณะที่ยื่นคำร้อง

๒ ในกรณีที่มีการยื่นคำร้องขอคืนของกลางโดยผู้ยื่นที่มีใช้เจ้าของภายในกำหนดสามสิบวัน นับแต่วันยึดแล้วไม่มีหลักฐานหนังสือมอบอำนาจจากเจ้าของ หากกรมศุลกากร ไล่สั่งให้ยื่นคำร้องนำตัวเจ้าของหรือหลักฐานแสดงความเป็นเจ้าของไปแสดงเพื่อสอบปากคำหรือเพื่อประกอบการพิจารณาภายในกำหนดเวลา แต่ผู้ยื่นคำร้องไม่สามารถนำตัวเจ้าของหรือหลักฐานที่กรมศุลกากรต้องการ ไปพบหรือแสดงภายในกำหนด และเกินกำหนดสามสิบวัน นับแต่วันที่ยึดแล้วจะถือว่าคำร้องที่ยื่นนั้นไม่มีผลตามกฎหมายใดหรือไม่

กรณีนี้ไควินิจฉัยว่าตัวแทนของเจ้าของสินค้า ซึ่งเป็นผู้รับมอบอำนาจจากเจ้าของสินค้าตามหลักฐานการมอบอำนาจที่มาแสดงต่อกรมศุลกากรในภายหลัง ไล่ยื่นคำร้องขอคืนของกลางต่อเจ้าพนักงานก่อนครบกำหนดสามสิบวัน อันเป็นเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ตามมาตรา ๒๔ อีก ทั้งการยื่นคำร้องขอคืนดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ยื่นซึ่งไม่ใช่เจ้าของสินค้าต้องแสดงใบมอบอำนาจในขณะที่ยื่นคำร้องขอ ความนิยมความเห็นดังกล่าวในปัญหาข้อที่หนึ่ง จึงเห็นว่าตามข้อเท็จจริงในกรณีนี้คำร้องขอคืนของกลางนั้นไคอื่นโดยถูกต้องและมีผลตามกฎหมายแล้ว

จากแนวคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกาดังกล่าวนี้จะเห็นว่า ผู้ที่มาร้องเรียกเอาสิ่งที่ยึดไว้ตามมาตรา ๒๔ นี้มีความหมายกว้างมาก แม้จะเป็นเพียงตัวแทนที่ไล่ยื่นหลักฐานการมอบอำนาจในภายหลังก็สามารถจะร้องเรียกเอาสิ่งที่ยึดไว้ตามมาตรา ๒๔ นี้ได้

๒.๒ กำหนดระยะเวลา

ซึ่งตามมาตรา ๒๔ นี้ กำหนดระยะเวลาหกสิบวันสำหรับยานพาหนะและสามสิบวันสำหรับสิ่งอื่น นับแต่วันที่ยึด

ระยะเวลาหกสิบวันสำหรับยานพาหนะ ครอบคลุมความถึง ยานพาหนะที่ใช้ในการกระทำความผิด เช่น รถของคองห้ามคองจำกัด หรือของที่ยังมิได้เสียภาษีศุลกากรตาม มาตรา ๓๒ เท่านั้น ถ้าหากตัวยานพาหนะนั้นเองเป็นของลักลอบหนีภาษี หรือนำเข้าหรือส่งออกโดยฝ่าฝืนข้อห้ามข้อจำกัด ตัวยานพาหนะนั้นก็จะต้องถืออาชญากรรมร้องเรียกเอาภายในกำหนดสามสิบวันในฐานะเป็นสิ่งที่อื่น มิใช่ยานพาหนะตามความหมายแรก*

*มานิต วิทยาเต็ม, ภาษีและกฎหมายศุลกากร, หน้า ๓๒๗.

เรื่องระยะเวลาตามมาตรา ๒๔ แห่งกฎหมายศุลกากรนี้จะมีระยะเวลาที่สั้น และจำกัดกว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓๖ แห่งประมวลกฎหมายอาญา ที่กำหนดไว้ "หนึ่งปีนับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด" และมาตรา ๑๓๒๓ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็มีบัญญัติกำหนดระยะเวลาไว้ "หนึ่งปีนับแต่วันสั่งหรือดำไว้ฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว นับแต่วันที่ คำพิพากษาถึงที่สุด แต่ถ้าไม่ทราบตัวเจ้าของ ท่านให้ย่อนเวลาออกไปเป็นทวี" "

สำหรับการนับระยะเวลานั้น ก็ต้องนำเอาหลักทั่วไปเกี่ยวกับวิธีการกำหนดนับ ระยะเวลา ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๕๖ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาใช้บังคับ

มาตรา ๑๕๖ "วิธีการกำหนดนับระยะเวลาทั้งปวง ท่านให้บังคับด้วยบทบัญญัติทั้งหลาย แห่งลักษณะนี้ เว้นแต่จะมีกำหนดไว้เป็นประการอื่นโดยกฎหมายหรือกฎข้อบังคับ โดยคำสั่ง ศาลหรือ โคนิติกรรม"

ปัญหาว่าระยะเวลาตามมาตรา ๒๔ แห่งกฎหมายศุลกากรนี้ จะถือว่าเป็นอายุ ความเสียสิทธิหรือไม่

อายุความเสียสิทธิหมายความว่า อายุความที่ทำให้สิทธิเรียกร้องชดเชยสิทธิฟ้องร้อง ถ้าหากมิได้ใช้บังคับภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้"

โดยปกติกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายอย่างไรก็ตามกฎหมายบัญญัติไว้ว่า ห้ามมิให้ ฟ้องเมื่อพ้นระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ แม้ไม่ระบุว่าเป็นอายุความก็ย่อมเป็นอายุความ แต่ ตามมาตรา ๒๔ แห่งกฎหมายศุลกากรนี้เป็นกำหนดระยะเวลาในการใช้สิทธิตามกฎหมาย กาง ๆ มิใช่กำหนดระยะเวลาใช้สิทธิเรียกร้องด้วยการฟ้องร้องต่อศาลแต่อย่างใด จึงไม่ถึง ว่าเป็นอายุความเสียสิทธิ

แต่เราจะนำเอาหลักเรื่องอายุความเสียสิทธินี้มาใช้สิทธิเรียกร้องชดเชยสิทธิฟ้องร้อง ถ้าหากมิได้ใช้บังคับภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้มาใช้บังคับในเรื่องระยะเวลาตาม มาตรา ๒๔ นี้ ด้วยในฐานะเป็นบทกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่งหรือไม่

ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา แต่เดิมนั้นศาลฎีกาถือว่า ถ้าไม่มายื่นคำร้องขอคืนภายใน

* สักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ระยะเวลา และอายุความ, สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, ๒๕๒๔, หน้า ๒๖

กำหนดระยะเวลาความมาตรา ๒๔ แห่งพระราชบัญญัติศาลการ (ฉบับที่ ๑๒) พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๓ ก็ถือว่าเป็นชั้นหมกมิดในการที่จะฟ้องร้องขอคืน แต่ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในปัจจุบันนี้ ไม่ถือว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๔ นี้ เป็นระยะเวลาอันเสียสิทธิและเป็น การเกะกรือกที่จะห้ามฟ้องขอคืนประการใด โดยที่ศาลเห็นว่า ถ้าเป็นกรณีที่ได้มีการฟ้องคดีต่อ ศาลแล้ว ระยะเวลาที่จะเรียกฟ้องขอคืน จะต้องใช้ระยะเวลาความประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖ คือภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาลงถึงที่สุด กำหนดระยะเวลาความมาตรา ๒๔ แห่งกฎหมายศาลการนี้จะใช้ได้เฉพาะในกรณีที่ไม่มีมีการฟ้องคดีต่อศาลเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๑๖/๒๕๐๔ (ประชุมใหญ่) เรือนกที่เอาไปใช้หลบหนีภาษีเงินศาลสั่ง ริบแม่เจ้าของเรือนกจะไม่ไต่รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิด ก็คงมายื่นคำร้องภายในกำหนด ๖๐ วัน นับแต่วันที่อีกตามพระราชบัญญัติศาลการ มาตรา ๒๔ ซึ่งแก้ไขโดยพระราชบัญญัติศาลการ (ฉบับที่ ๑๒) พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๓ ไม่ใช่อายุในกำหนด ๑ ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๓๓/๒๕๑๒ (ประชุมใหญ่) ตามพระราชบัญญัติศาลการ พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๒๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติศาลการ (ฉบับที่ ๑๒) พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๓ บัญญัติว่า "สิ่งใด ๆ อันจะพึงต้องริบตามพระราชบัญญัตินี้ พนักงานศาลการ พนักงานฝ่าย ปลการองหรือตำรวจ มีอำนาจยึดในเวลาใด ๆ และ ณ สถานที่ใด ๆ ก็ได้"

สิ่งที่ยึดไว้ นั้น ถ้าเจ้าของหรือผู้มีสิทธิไม่มายื่นคำร้องเอาภายในกำหนดทุกสิบวัน สำหรับยานพาหนะที่ใช้ในการกระทำความผิดสิบวันสำหรับสิ่งอื่น นับแต่วันยึดให้ถือว่าเป็นสิ่ง ของที่ไม่มีเจ้าของและให้ตกเป็นของแผ่นดิน" นั้น ใช้บังคับเฉพาะกรณีการฟ้องขอคืนของ กลางที่ถูกลักขโมยไม่มีการฟ้องคดีอาญาต่อศาลเท่านั้น หากพระราชบัญญัติศาลการ ประสงค์ จะใช้บังคับแก่กรณีที่ได้มีการฟ้องคดีอาญาต่อศาลด้วยก็ควรจะแก้ไขบัญญัติกำหนดระยะเวลาเรียก ฟ้องคืนของกลาง "นับแต่วันที่คำพิพากษาลงถึงที่สุด" ไว้ซึ่งเช่นที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย แห่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๒๓ วรรคแรก หากถือว่าของกลางตกเป็นของแผ่นดินแล้ว พนักงานอัยการ โจทก์ไม่จำต้องร้องขอให้ศาลพิพากษาริบของกลางที่ตกเป็นของแผ่นดิน ให้ตก เป็นของแผ่นดินอีก

มาตรา ๑๓ แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติให้โทษบัญญัติขึ้นเป็นหลักทั่วไปตาม ที่บัญญัติไว้ในภาค ๑ ของประมวลกฎหมายอาญา ในกรณีแห่งความผิดตามกฎหมายอื่นด้วย เว้นแต่กฎหมายนั้นจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ส่วนพระราชบัญญัติศาลการ ทั้งกล่าวมิได้ บัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องขอคืนของกลางที่มีตัวผู้ต้องหาและมีมีการฟ้องคดีอาญาต่อศาลไว้ด้วย ฉะนั้นในคดีที่ได้มีการฟ้องคดีอาญาต่อศาล และศาลพิพากษาสั่งริบเรือของกลางที่ใช้ในการ กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลการ พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๓๖ คงถือว่าเป็นการริบทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๓ วรรคแรก ผู้มีสิทธิเรียกฟ้องเอาเรือของกลางคืนได้ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๖

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๖ ไม่ขัดกับกับพระราชบัญญัติศาลอากร พ.ศ. ๒๔๖๔ มาตรา ๒๔ ซึ่งแก้ไขโดยพระราชบัญญัติศาลอากร (ฉบับที่ ๑๒) พ.ศ. ๒๔๘๗ มาตรา ๓ เพราะใช้บังคับทางกรณีกันดังนี้ จะนำพระราชบัญญัติศาลอากร พ.ศ. ๒๔๖๔ มาตรา ๑๒๐ ซึ่งมีบัญญัติไว้ใจความว่า เมื่อใดพระราชบัญญัติศาลอากรแตกต่างกับบทกฎหมายอื่น ให้ยกเอาบทบัญญัติในพระราชบัญญัติซึ่งใช้บังคับ มาบังคับในกรณีที่มีการฟ้องคดีอาญาทอศาลไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๗๒/๒๕๒๓ สิ่งของในคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยศาลอากรที่จะตกเป็นของแผ่นดิน หากเจ้าของหรือผู้มีสิทธิไม่มายื่นคำร้องเรียกเอาภายในเวลาที่กำหนดไว้ตาม พ.ร.บ. ศาลอากร พ.ศ. ๒๔๖๔ มาตรา ๒๔ นั้นต้องเป็นกรณีที่ไม่มีการฟ้องคดีนั้นต่อศาล ทั้งนี้เพราะหากมีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ยอมอยู่ในอำนาจของศาลที่จะพิพากษาให้รับหรือไม่รับของกลางตามมาตรา ๓๖ ทั้งนี้ เมื่อศาลพิพากษาให้รับของกลาง ผู้ร้องจึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอคืนของกลางได้ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๖

๒.๓ ให้ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เจ้าของและให้ตกเป็นของแผ่นดิน

การถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เจ้าของนี้เป็นการถือก่อนข้างเค็ดชาก มิใช่เพียงข้อสันนิษฐานจึงไม่อยู่ในบังคับแห่งการพิสูจน์ใด ๆ อีกต่อไป ทั้งพ้นจากการเรียกร้องเอาของผู้ใดทั้งสิ้น เจ้าของเดิมย่อมหลุดจากสิทธิในกรรมสิทธิแห่งทรัพย์สินนั้นไปโดยผลของกฎหมาย* ซึ่งแตกต่างกับการตกเป็นของแผ่นดินโดยผลแห่งคำพิพากษาของศาลที่สั่งให้รับนั้นตามมาตรา ๓๖ ประมวลกฎหมายอาญา ที่มีใช้เป็นการตกเป็นของแผ่นดินโดยเค็ดชาก แต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขที่เจ้าของนั้นแท้จริงมิได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำมิฉะนั้นจะร้องขอคืนได้ภายในหนึ่งปีนับแต่วันคำพิพากษาลงถึงที่สุด นอกจากจะเป็นกรณีที่ทรัพย์สินที่ถูกรับนั้นไม่ปรากฏตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีนั้นอย่างใด

ดังนั้น การที่กฎหมายได้บัญญัติข้อสันนิษฐานไว้เป็นเค็ดชากว่า สิ่งที่ยึดไว้ นั้น ถ้าหากเจ้าของหรือผู้มีสิทธิไม่มาเรียกร้องเอาภายในกำหนดหกสิบวัน สำหรับยานพาหนะที่ใช้ในการกระทำผิด และสามสิบวันสำหรับสิ่งอื่นแล้ว ให้ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เจ้าของและให้ตกเป็นของแผ่นดินโดยทันทีนี้ เฉพาะทรัพย์สินที่ได้ยึดไว้ตามหลักการแห่งมาตรา ๒๔ วรรคแรกเท่านั้น ถ้าหากเป็นการยึดไว้ในกรณีอื่น แม้จะยึดไว้นานเท่าใดก็ตาม ก็ไม่มีผลให้ตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา ๒๔ วรรคสอง ฉะนั้นเป็นปัญหาว่าจะเป็นการจำกัดและวิกรอนสิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินของบุคคล และก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่เจ้าของหรือผู้มีสิทธิในทรัพย์สินหรือไม่

*เฉลิมชัย ศรีเลิศชัยพานิช, ความรับผิดและโทษในทางอาญาคตามกฎหมายศาลอากร : อุลพาท, หน้า ๔๗

เพียงใจ

บทบัญญัติตามมาตรา ๒๔ นี้ เป็นบทบัญญัติที่ค่อนข้างจะจำกัดหรือคัดสิทธิของบุคคล ในทางค้ำทรวงทรัพย์สิน ซึ่งปกติย่อมจะได้รับความคุ้มครอง ในการที่จะมีสิทธิและเสรีภาพใน การใช้สอยทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ถ้าหากพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๔ นี้ โดยละเอียดแล้ว จะวิเคราะห์ได้ออกเป็น ๒ กรณี คือ

๑) ข้อสันนิษฐานค่อนข้างเกินจากของมาตรา ๒๔ นี้ ที่ให้สิ่งใด ๆ ที่ยึดไว้ให้ ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เจ้าของและให้ตกเป็นของแผ่นดินนั้น เป็นบทบัญญัติที่คัดกรรมสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลโดยยกไปเป็นของรัฐพื้นที่ ความประสงค์ของกฎหมาย จึงเป็นการจำกัดหรือรุกรอน สิทธิเสรีภาพในทางค้ำทรวงทรัพย์สินของบุคคล จึงน่าที่จะเป็นกฎหมายที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม หรือคัดคองหลักนิติธรรมเนื่องจาก

ก. ไม่มีบทบัญญัติใด ๆ ในกฎหมายที่จะชี้ให้เห็นว่าเจ้าของหรือผู้มีสิทธิ จะมีโอกาสใดล่วงรู้ถึงการที่เจ้าหน้าที่งานใดยึดของนั้นไว้ โดยไม่มีบทบังคับของกฎหมายไว้ เลยว่าจะต้องให้เจ้าหน้าที่งานผู้ทำการยึดหรือกรมตุลาการแจ้งไปยังเจ้าของหรือผู้มีสิทธิให้ ทราบว่าของนั้นได้ถูกยึดไว้ หรือปิดประกาศแจ้งให้ทราบทั่วกันแต่อย่างใดเลย แม้ว่าจะถูก ยึด ๆ แล้วจะเป็นการเพิกเฉยหรือละเลยของผู้เป็นเจ้าของหรือผู้มีสิทธิก็ตาม

ข. วิธีการและอำนาจในการยึดนั้น เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงาน เจ้าหน้าที่ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ สิ่งใดที่จะยึดหรือถือว่าเป็นของอันจะพึงต้องริบ ก็เป็น หน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่จะกระทำการ โดยใช้ดุลพินิจของตนเองเพียงลำพังเท่านั้น ไม่ ต้องมีการพิสูจน์แต่อย่างใด และไม่ไต่ถามชั้นตอนแห่งกระบวนการวิธีพิจารณาความในศาลแต่อย่าง ใดเลย ทั้งนี้ในบางครั้ง บางกรณีก็อาจเกิดการผิดพลาดได้

ด้วยเหตุนี้ในการพิจารณาพิพากษาของศาล ศาลจึงมีแนวทางวินิจฉัยในการที่จะให้ผู้ใดรับ การจำกัดสิทธิหรือรุกรอนสิทธิเสรีภาพในทางค้ำทรวงทรัพย์สินได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น โดย การวินิจฉัยหรือพิพากษาในทางที่เป็นคุณแก่เจ้าของ โดยถือว่าหลักตามมาตรา ๒๔ แห่ง กฎหมายตุลาการนี้จะใช้ได้กรณีที่ไม่มีคำฟ้องร้องคดีเท่านั้น ถ้าหากมีการฟ้องร้องคดียอม อยู่ในอำนาจศาลที่จะริบหรือไม่ริบ ทั้งนี้การยื่นคำร้องขอคืนของกลางจึงต้องเป็นไปตาม ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๖ ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๓๓/๒๕๑๒ (ประชุมใหญ่), คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๓๔/๒๕๑๒ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๗๒/๒๕๑๓ ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น

๒) การที่กฎหมายให้ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เจ้าของ และให้ตกเป็นของแผ่นดิน เป็นบทบังคับแก่ตราของกฎหมายที่ใช้ทรัพย์สินที่ยึดมาเป็นของแผ่นดินโดยผลของกฎหมาย เป็นหลักการ คักกรรมสิทธิของผู้เป็นเจ้าของโดยผลของกฎหมาย ท่านเองเกี่ยวกับการ คักกรรมสิทธิของผู้เป็นเจ้าของโดยการครอบครองปรักณี ซึ่งใช้หลักกฎหมายปิดปากไม่ให้เจ้าของ โคนยังสิทธิไต่ถามอย่างใดเลย

ดังนั้น ถ้าพิจารณาหลักและเจตนารมณ์ของกฎหมายมาตรา ๒๔ แล้ว บทบัญญัติ แห่งมาตรา ๒๔ เป็นบทบัญญัติที่ทำให้บุคคลเสียสิทธิในความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิโดยผลของ กฎหมายซึ่งมีระยะเวลาในการที่ใช้สิทธิเรียกเอาหรือคิดค่าคืนก่อนข้างอื่น และผลของ กฎหมายที่ทำให้สิ่งของที่ยึดไว้กลายเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เจ้าของและตกเป็นของแผ่นดิน น่าจะเป็น ผลที่เกินกว่าแก่ความแนวคำวินิจฉัยของผู้พิพากษาศาลฎีกานั้น ไม่ถือว่าเป็นบทกฎหมายที่มีผล แก่บุคคล ต้องศึกษาโดยเคร่งครัด โดยจะเห็นจากคำวินิจฉัยของผู้พิพากษาศาลฎีกา ในคำ พิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๒๓/๒๕๒๔

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๒๓/๒๕๒๔ วินิจฉัยว่า ปากกาถูกลั่นยึดโดยเจ้าหน้าที่ของกรม ศุลกากร ยึดไว้ โดยเห็นเป็นปากกาที่นำเข้ามาในราชอาณาจักร โดยมีใ้เสียภาษี แต่ต่อมา โจทก์ยื่นคำร้องขอคืนทรัพย์สินไ้หน้าเอาหลักฐานทั้งพยานบุคคลและเอกสารมาแสดงว่าปากกา ที่ยึดไว้เป็นส่วนหนึ่งของปากกาถูกลั่นที่โจทก์ประกอบขึ้นจากชิ้นส่วนปากกาถูกลั่นที่ส่งเข้า มา และเสียภาษีถูกต้องตามกฎหมายแล้ว แ้จำเลยได้ปฏิเสธคำร้องขอคืนของโจทก์ โดย อ้างว่าโจทก์ยื่นคำร้องขอคืนเมื่อพ้น ๓๐ วัน นับแต่วันยึดกฎหมายให้ถือว่าปากกาถูกลั่นเป็น สิ่งที่ไม่ใช่เจ้าของตกเป็นของแผ่นดินแล้ว

ศาลฎีกาที่เกราะที่แล้วเห็นว่า ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่าปากกาที่จำเลยยึดไว้เป็นส่วนหนึ่ง ของปากกาถูกลั่นที่โจทก์ประกอบขึ้นจากชิ้นส่วนของปากกาถูกลั่นที่โจทก์ส่งเข้ามาและเสียภาษี ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว เมื่อฟังไม่ได้ว่าปากกาถูกลั่นดังกล่าวเป็นสินค้าที่นำเข้ามาโดยยังมีใ้ เสียภาษีเจ้าหน้าที่ของจำเลยก็ไม่มีอำนาจยึด จำเลยจะไม่คืนปากกาถูกลั่นให้โจทก์โดยอ้าง ว่าตกเป็นของแผ่นดินแล้ว ตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. ๒๔๖๔ มาตรา ๒๔ แก้ไขเพิ่ม เติมโดยพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๓ หากใ้ไม่ เพราะกรณี ไม่ต้องบทบัญญัติดังกล่าว ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำเลยคืนปากกาถูกลั่นยึดโดยใ้ให้แก่โจทก์ หากคืนไม่ใ้ก็ใ้ใ้ราคาพร้อมกับดอกเบี้ยนั้นเป็นการชอบแล้ว

จากคำพิพากษาศาลฎีกานี้ ศาลเห็นว่าถ้าไม่ใ้สิ่งของที่นำเข้ามาโดยฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติ ตามกฎหมายศุลกากร อันเป็นความผิดแล้ว ก็ไม่ใ้สิ่งอันที่รับ ฟังนั้น เจ้าพนักงานศุลกากร ก็ไม่มีอำนาจที่จะยึด แต่ความเห็นของผู้เขียนเห็นว่าคำวินิจฉัยของศาลฎีกาฉบับนี้มีข้อน่าสังเกตุ ดังนี้

ก) การยึดของเจ้าพนักงานศาลอากรนั้นตามมาตรา ๒๔ บัญญัติว่า "เป็นสิ่งอัน
พึงริบ" ไม่ได้บัญญัติไว้เป็นการเด็ดขาดว่าจะต้องเป็นของที่จะต้องริบแน่ ๆ ดังนั้น ผู้ที่มี
อำนาจพิจารณาว่าเป็น "สิ่งอันพึงริบ" ก็คือ พนักงานเจ้าหน้าที่นั้นเองที่มีอำนาจใช้ดุลพินิจ
ว่าเป็นของที่จะพึงริบหรือไม่ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจใช้ดุลพินิจตามกฎหมายแล้ว
ก็ควรที่จะถือว่าเป็นการยึดโดยอำนาจของกฎหมายอันถูกต้องแล้ว

ข) กฎหมายศุลกากร เป็นกฎหมายพิเศษ เป็นลักษณะบังคับความรับผิดชอบอาญา
โดยเคร่งครัด (Penal Strict Liability) ดังนั้น กรณีใดที่กฎหมายศุลกากร
บัญญัติไว้เป็นเฉพาะหรือเมื่อใดบทพระราชบัญญัตินี้แตกต่างกับกฎหมายหรือพระราชบัญญัติหรือ
ประกาศอื่นที่ใช้อยู่ ในเรื่องเกี่ยวกับศุลกากรนั้น ก็ต้องนำเอาพระราชบัญญัติศุลกากรมาใช้
บังคับ เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๒๐ พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. ๒๔๖๔ เนื่องจาก
เจตนารมณ์หรือวัตถุประสงค์ประสงค์ของกฎหมายศุลกากร คือเพื่อคุ้มครองความสงบเรียบร้อยใน
สังคม เพื่อความเหมาะสมแก่สภาพและลักษณะแห่งความผิด ทั้งนี้เพื่อให้การใช้กฎหมาย
ดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการบริหารและดำเนินนโยบายด้านภาษีอากรของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ
การกระทำหรือการงดเว้นไม่กระทำที่ฝ่าฝืนต่อระเบียบพิธีการทางศุลกากร อาจกระทบกระ-
เทือนถึงรายได้จากภาษีอากรของรัฐ ก่อเกิดความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ เมื่อกฎหมาย
ศุลกากร ใ้บัญญัติถึงการ ริบทรัพย์สินและผลของการ ริบทรัพย์สินไว้โดยเฉพาะแล้วก็นำเอา
กฎหมายศุลกากรมาใช้บังคับ จะเอากฎหมายอาญาว່ว่าด้วยการ ริบทรัพย์สินมาใช้หาได้ไม่

๓) การตีความตามกฎหมายศุลกากรมาตรา ๒๔ นี้ จะคงตีความโดยเคร่งครัด
เพราะเป็นกฎหมายทางอาญา เพราะเป็นกฎหมายทางอาญา ดังนั้น ถ้าหากกรมกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ใน
มาตรา ๒๔ นี้ ผลก็คือสิ่งใด ๆ ที่ยึดไว้ก็จะตกเป็นของแผ่นดินโดยทันทีตามผลของกฎหมาย
กรรมสิทธิจึงโอนและเปลี่ยนมือไปเป็นของแผ่นดินแล้วกฎหมายปิดปากมิให้ผู้เป็นเจ้าของโค่นยัง
หรือคัดค้านกันอย่างใดได้เลย แม้ว่าจะมีการฟ้องร้องอยู่ในระหว่างกำหนดพิจารณาตัดสินของ
ศาลก็ตาม ถ้าหากสิ่งใด ๆ ยังอยู่ในการยึดครองของกรมศุลกากร และเป็นคดีเกี่ยวกับ
ศุลกากรแล้ว เมื่อกรมกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๒๔ กรรมสิทธิจึงโอน
ไปเป็นของแผ่นดินทันทีแล้ว ทั้งนี้ ศาลก็ไม่สามารถที่จะขยายระยะเวลาหรือพิพากษาให้ทรัพย์สิน
ที่ตก เป็นของแผ่นดินแล้วคืนแก่เจ้าของทรัพย์สินได้อีก

สำหรับกฎหมายต่างประเทศที่กำหนดวิธีการริบและยึดไว้คล้ายคลึงกับกฎหมายศุลกากร

ของไทยได้แก่ กฎหมายศุลกากรของสิงคโปร์*

มาตรา ๑๑๕ (๑) "ในกรณีที่มีใก้มีการคดีเกี่ยวกับของกลางโคชั้นฟ้องร้องภายในที่พระบรมราชบัญญัตินี้ ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ใก้ยื่น ให้รับของกลางนั้นเสีย เว้นแจะใก้มีการเรียกร้องเอาภายในกำหนดเวลาดังกล่าว"

มาตรา ๑๑๕ (๑) "คำสั่งให้รับเรือหรือให้คืนของกลางอันจะฟังฟ้องร้องภายในใก้ นบทบัญญัติแห่งพระบรมราชบัญญัตินี้ ให้เป็นอำนาจของศาลภายหลังที่ใก้มีการนำคดีขึ้นฟ้องร้อง"

สำหรับกฎหมายศุลกากรของประเทศอื่น ไม่ปรากฏว่า ไก้มีบัญญัติวิธีการรับไว้

ในเรื่องของการยึดของใก้ที่เป็นความผิดกฏหมายศุลกากร ในกฎหมายศุลกากรของต่างประเทศหลายประเทศ ไก้มีบัญญัติให้เจ้าของหรือผู้มีสิทธิมีโอกาสที่จะใก้รับรู้ถึงการที่เจ้าพนักงานยึดทรัพย์สินของคนใก้ โดยกฎหมายกำหนดว่า เมื่อมีการยึดของใก้ที่เป็นความผิดกฏหมายศุลกากรให้เจ้าหน้าที่ผู้ยึดแจ้งความเป็นลายลักษณ์อักษร ไปยังเจ้าของทรัพย์สินส่วนใก้เสียใก้ทราบถึงการยึดนั้น ตลอดจนเหตุผลทั้งปวงที่ใก้ยึดเพื่อคนจะใก้ใช้สิทธิเรียกร้องชั้นขอขมขรม เช่น กฎหมายศุลกากรสิงคโปร์ มาตรา ๑๐๖ (๓) กฎหมายศุลกากรอิสราเอล มาตรา ๑๕๐, กฎหมายศุลกากรฮ่องกง มาตรา ๔๔ (๓) เป็นต้น^๒

ดังนั้นจะเห็นใก้ว่า การใก้ของกลางตกเป็นของแผ่นดินตามกำหนดระยะเวลาของกฎหมายนั้น กฎหมายศุลกากรของไทยเราจะมีบัญญัติไว้คล้ายคลึงกับสิงคโปร์ แกต่างกันตรงที่การตกเป็นของแผ่นดินของไทยมิขอเค้ชวาท แต่ของสิงคโปร์เป็นเพียงใก้รับ ซึ่งมิขอตกเป็นของแผ่นดินในเวลาต่อมา และสามารถจะไปร้องขอคืนใก้จากศาล จึงเป็นการตกเป็นของแผ่นดินไม่เค้ชวาท

สำหรับกรใก้การแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรให้ใก้เป็นเจ้าของทรัพย์สินใก้ทราบถึงการยึดทรัพย์สินโดยเจ้าพนักงานนั้น ซึ่งกฎหมายต่างประเทศหลายประเทศใก้มีบัญญัติเช่นนั้น อันเป็นการให้ความเป็นขมขรมแก่บุคคลอย่างหนึ่ง ควรที่กฎหมายไทยหรือฝ่ายบริหารของไทย ควรปรับปรุงนำมาใก้กับของไทยใก้จะเป็นการดำเนินการขมขรมโดยขอมและเป็นขมขรมยิ่งขึ้นแก่เจ้าของทรัพย์สินในทรัพย์สินนั้น ซึ่งอาจมิใก้มีใก้ขอหาในคดีดังกล่าวนี้

* GOVERNMENT GAZETTE 1971 (SINGAPORE) § 115. (1), 114(1)

^๒ อเนก อรรถนาลัย, ของกลางในคดีศุลกากร, หน้า ๗๖

นอกจากนี้การให้กรรมสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตกเป็นของแผ่นดินอีกกรณีหนึ่งก็ กฎหมายบัญญัติไว้แก่ มาตรา ๑๓๒๓ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่บัญญัติให้ กรรมสิทธิในทรัพย์สินซึ่งได้ใช้ในการกระทำผิดหรือได้มาโดยการกระทำผิด หรือเกี่ยวกับการ การกระทำผิดโดยประการอื่น ซึ่งเป็นการกระทำผิดภายในบังคับแห่งกฎหมายอาญา และ ทรัพย์สินนั้นได้ตกอยู่ในความดูแลรักษาของกรมในรัฐบาล ท่านจำให้ตกเป็นของแผ่นดิน ถ้าเจ้าของมิได้เรียกเอาภายในหนึ่งปีนับแต่วันส่ง หรือถ้าได้ฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว นิษ ด้ว่าให้คำพิพากษาถึงที่สุด แต่ถ้าไม่ทราบตัวเจ้าของ ท่านให้ผ่อนเวลาออกไปห้าปี าลา ความมาตรา ๑๓๒๓ นี้เป็นเรื่องของกลางตกอยู่ในความรักษาของกรมในรัฐบาล ซึ่งเป็น ของกลางที่ใช้ในการกระทำผิด หรือได้มาโดยการกระทำผิด หรือเกี่ยวกับการ กระทำผิดโดยประการอื่น ซึ่งศาลอาจจะได้มีคำสั่งหรือคำพิพากษา หรืออาจมีได้มีคำสั่ง หรือคำพิพากษาให้รับทรัพย์สินนั้นก็ได้ ถ้าเป็นกรณีศาลมีได้มีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้รับทรัพย์ ันเป็นของกลางนี้ ของกลางเช่นนี้อาจตกเป็นของแผ่นดินโดยผลของกฎหมายตามมาตรา ๑๓๒๓ ได้ หากครบกำหนดตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดเงื่อนไขไว้ และไม่มีผู้ใดมาร้อง ขอคืนทรัพย์สินที่ยึดไว้ นี้ หรือเป็นกรณีที่ไม่ทราบตัวเจ้าของ ดังนั้นความมาตรา ๑๓๒๓ นี้ก็เป็น เรื่องการกักกรรมสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล โดยผลของกฎหมายเช่นกัน

๓. ตกเป็นของแผ่นดินโดยการระงับคดี

ในกรณีสิ่งใด ๆ ที่ยึดไว้ตามมาตรา ๒๔ แห่ง พ.ร.บ.ศุลกากร ๒๔๖๔ นี้เป็น คดีที่ปรากฏตัวผู้ต้องหา และผู้ต้องหาเป็นเจ้าของหรือผู้มีสิทธิในทรัพย์สินที่ได้ทำการยึดไว้ นี้ แต่ละคดีนั้นไม่ได้นำคดีขึ้นฟ้องต่อศาล มีการระงับคดีที่กรมศุลกากร โดยยกของกลางให้เป็น ของแผ่นดิน อันเป็นเงื่อนไขหรือส่วนหนึ่งแห่งเงื่อนไขในการเปรียบเทียบระงับการฟ้องร้อง* อันเป็นอำนาจอย่างหนึ่งของฝ่ายบริหารในการใช้กฎหมายศุลกากร เพื่อให้การดำเนินคดีเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว อำนาจทั้งนี้จะเป็นเพียงการใช้อำนาจหน้าที่ถึงศุลกากร (quasi judicial function) โดยอำนาจของกฎหมายแห่ง พ.ร.บ.

*มานิต วิทยาเต็ม, ภาวและกฎหมายศุลกากร, หน้า ๑๒๓

๒ สติชัย อัมพงค์พันธ์, "ลักษณะเฉพาะของความผิดทางศุลกากร" วารสารนิติศาสตร์,

ตุลาการ ๒๕๖๔ มาตรา ๑๐๒^๑ และอำนาจในการตกลงระงับคดีเพื่องกการฟ้องร้อง เช่น
ว่าเป็นอำนาจของอธิบดี เพราะบุคคลอื่นนอกจากศาลหา มีอำนาจวิญญูของบุคคลใดได้
ไม่^๒ และการที่อธิบดีงกการฟ้องร้องเช่นนี้ ให้ถือว่าเป็นอันคุ้มผู้กระทำผิดนั้น ในการที่จะ
ฟ้องร้องต่อไปในกรณีแห่งความผิดอันนั้น



ศูนย์วิทยุพัชรากร

๑ พ.ร.บ.ตุลาการ พ.ศ. ๒๕๖๔ มาตรา ๑๐๒ "ถ้าบุคคลใดจะค้องถูกฟ้องตาม
พระราชบัญญัติ และบุคคลนั้นยินยอมและไร้คำปรับหรือไต่หาความตกลงหรือไต่หาพิพัตนหรือ
ให้ประกันความที่อธิบดีจะเห็นสมควรแล้ว อธิบดีจะงกการฟ้องร้องเสียก็ได้ และการที่อธิบดี
งกการฟ้องร้องเช่นนี้ ให้ถือว่าเป็นอันคุ้มผู้กระทำผิดนั้น ในการที่จะถูกฟ้องร้องทางราชการ
ต่อไปในกรณีแห่งความผิดอันนั้น